Toespraak partijvoorzitter

Jan Marijnissen (voorzitter SP) spreekt het congres toe.

‘Goeiemorgen, op deze historische dag en op deze historische plek. Het is vandaag de 1ste mei, de dag van de arbeid: de dag waarop progressieve mensen in de hele wereld gedenken dat ooit strijd is geleverd voor de achturige werkdag. Die strijd begon eind vorige eeuw in Chicago. Bij een demonstratie ten faveure van de achturendag werden toen zes mensen doodgeschoten door de politie.

1 Mei is de dag geworden waarop - ik zei het al - progressieve mensen proberen na te gaan wat er niet deugt aan het kapitalistisch systeem en hoe een alternatief er uit zou kunnen zien. Ik geef toe dat de 1 mei-viering in Nederland geen grote traditie heeft, evenmin als ‘de strijd’ als zodanig. Internationaal oogsten wij nu bewondering voor ‘het poldermodel’. Wim Kok wordt over de bol geaaid door Clinton en Blair omdat hij de profeet avant la lettre is van wat ‘de derde weg’ is gaan heten. Dat het een dag eerder Koninginnedag is, heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen dat we in ons land geen grote 1 mei-traditie kennen. Even zo goed is de 1ste mei voor ons socialisten een belangrijke dag. Daarom spreek ik over ‘een historische dag’.

Dit is een historische plek. Ik wil u vragen zeven jaren met mij terug te gaan. We schrijven 1992 en spreken over de Partij van de Arbeid en de WAO. Hier zat toen het congres van de Partij van de Arbeid, dat steun uitsprak voor Kok en zijn desastreuze WAO-plannen, waarmee de eerste stap werd gezet op een lange weg van afbraak van sociale zekerheid. Hier liep toen de sociaal-democratie definitief over naar het neoliberale kamp en werd het uitgangspunt van spreiding van inkomen, kennis en macht ten grave gedragen.

Hier werden, kortom, de ideologische veren afgeschud. Nu is men in de Partij van de Arbeid voor het ‘marktsocialisme’, een woord dat me doet denken aan een vierkante cirkel. Je kunt het uitspreken, maar tekenen kun je het niet. Het doet mij genoegen dat vandaag de muren van dit gebouw kunnen horen dat in Nederland het socialisme nog bestaat.

(applaus)

Vandaag praten wij, maar vooral jullie, over de organisatorische aanpassingen van de partij. Dat is nodig, na de overweldigende kwantitatieve groei van de partij, waardoor er veel nieuwe leden, raadsleden en zelfs Kamerleden zijn bijgekomen en er veel nieuwe afdelingen zijn opgericht. In het afgelopen j aar hebben we ons in afdelingen en conferenties over een aantal vragen beraden. Hoe moet de verhouding worden tussen oud en nieuw, tussen verleden en toekomst, tussen lokaal en nationaal, tussen activisme en ideologie en tussen parlementair en buitenparlementair? Hoe moeten we de verhoudingen zien tussen het SP-kader, de SP-leden en de stemmers op de SP? In het licht van alles wat we in het afgelopen driekwart jaar hebben besproken, is het misschien goed even stil te staan bij de stadia die we vanaf haar oprichting in 1972 met de SP hebben doorlopen.

Laten we toegeven dat we zijn begonnen als federatie van afdelingen en dat we dat tot het eind van de jaren ’80 zijn gebleven, totdat we besloten dat we veel meer een landelijke politieke partij moesten worden met landelijke uitstraling. Daarin hebben we vanaf 1989 veel geïnvesteerd, wat in 1994 resulteerde in twee

kamerzetels. In de periode 1994-1998, toen de SP voor het eerst vertegenwoordigd was in de Tweede Kamer, hebben we ons met name gericht op consolidatie van onze positie in de landelijke politieke organen en het uitwerken van onze standpunten. Over veel dingen moesten we als nieuwe partij in de Kamer immers nog echt nadenken. Verder hebben we ons ervoor ingezet om de groeiende sympathie voor de SP om te zetten in ledenwinst. Dat is gelukt!

We moeten ook vaststellen dat er vanaf 1989 misschien onevenredig veel aandacht is uitgegaan naar de landelijke politiek en dat we daarvoor op lokaal terrein enigszins de prijs hebben betaald. Om deze reden hebben we in de afgelopen periode geprobeerd groot onderhoud te plegen in de partij en verbeteringen te formuleren die we vandaag gaan bespreken. Daarbij is het woord vooral aan jullie. Ik wil hierover twee opmerkingen maken.

Als we de vooruitgang van de SP in de afgelopen jaren overzien, kunnen we vaststellen dat we daarop oprecht trots mogen zijn, omdat wij dat resultaat helemaal zelf hebben bereikt. De SP is niet begonnen als een afsplitsing van een andere partij: wij hebben alles zelf moeten ontdekken en doen. De SP is ook geen one issue-partij, oftewel een partij die op één onderwerp weet te scoren. Zoals we allemaal weten blijken dergelijke partijen al gauw eendagsvliegen te zijn.

We moeten ons vandaag goed realiseren waar het succes van de SP vandaan komt. Ons succes is in de eerste plaats te danken aan het elan en de enorme inzet van onze leden en aan onze kijk op mens en samenleving. Samen vormen beide de enorme kracht die de SP dagelijks aan de dag legt en die bij vriend en vijand steeds weer verbazing wekt.

Als je in de praktijk elan en strijdbaarheid voegt bij de rationele benadering van de samenleving, oftewel het inzicht van de SP in de samenleving, ben je concreet bezig met het signaleren van problemen en het analyseren van de achtergronden daarvan, uiteindelijk leidend tot:

- het confronteren van de macht met de resultaten van onze analyses en het aanklagen van de macht op het moment waarop ze achterblijft in het oplossen van problemen;
- het activeren en mobiliseren van mensen, het maken van plannen en bedenken van alternatieven;
- het formeren van macht en samenwerking, binnen en buiten de gemeenteraden en de Tweede Kamer;
- meer en meer successen, want succes genereert succes.

Het is van belang dat de SP slaagt in haar objectieven. We moeten het niet laten bij goede bedoelingen, maar ook in staat zijn door activeren en mobiliseren successen te boeken, opdat mensen daaraan hoop ontlenen en wij hun perspectief kunnen bieden op een betere samenleving. Onze tegenstem komt voort uit het feit dat wij ergens vóór zijn! Dit kan niet genoeg worden benadrukt. Omdat wij ergens vóór zijn, zijn wij tegen het neolibera- lisme en het marktfundamentalisme. Verstandige ontevredenheid is de belangrijkste bron voor beschaving. Vooruitgang wordt geboren uit protest. Het is óf agitatie, óf stagnatie!

Wij zijn dus vóór beschaving, maar wat is beschaving? Beschaving is:

- de mens die zijn instincten in de hand heeft;
- de mens die het materiële waardeert, maar tevens begrijpt dat de immateriële zaken uiteindelijk belangrijker zijn;
- de mens die de ander respecteert, waardeert en zoveel mogelijk in zijn waarde laat;
- kunst en cultuur, wetenschap, de verheffing van het volk, onderwijs en educatie;
- een stelsel van waarden die ons allen dierbaar zijn, zoals vrijheid en tolerantie, rechtvaardigheid en solidariteit.

(applaus)

Ik heb verklaard waar de SP vóór is, maar beschaving is een wankele brug boven een ravijn, wat is gebleken. Op de Balkan voltrekt zich een catastrofe. Opnieuw zaait daar het nationalisme haat en onverdraagzaamheid, geweld en onderdrukking. De Serviërs verdrijven honderdduizenden van huis en haard. Dag in, dag uit bereiken ons de vreselijkste verhalen. Het UCK is bezig met een vuile oorlog en de NAVO - wij dus - bombarderen en verergeren daarmee de tegenstellingen, de ellende en de haat. Beschaving is op de Balkan ver zoek. Domme kracht en dom massief geweld winnen daar dagelijks van het gezonde verstand en zoals altijd is de gewone man, de Kosovaar en de Serviër, daarvan het slachtoffer. Jean de Boisson zei: 'Er zijn veel mensen door de politiek gestorven, echter slechts weinig politici.' Ook nu gaat dat op. Er zijn geen schone oorlogen, er bestaan geen mooie bommen! Wij zijn tegen deze oorlog, wij zijn tegen deze waanzin!

(applaus)

De centrale vraag in het Kosovo-drama luidt: Wat kan de wereldgemeenschap doen bij regionale conflicten, wanneer een dictator zich schuldig maakt aan onderdrukking en lak heeft aan mensenrechten en wanneer een deel van een land zich wil afscheiden van het moederland? Dat is een moeilijk probleem, naar aanleiding waarvan we toch twee dingen kunnen zeggen.

In de eerste plaats is er geen wereldregering die gelegitimeerd gewelddadig zou kunnen interveniëren. Voor zover we al een wereldregering in rudimentaire vorm zouden hebben, is zij door de NAVO terzijde geschoven. De enige plek in de wereld waar op basis van het volkerenrecht over de wereldvraagstukken kan worden gesproken, is de Veiligheidsraad. Of moet ik 'was de Veiligheidsraad' zeggen? De NAVO heeft zich naast of zelfs boven de Veiligheidsraad geplaatst door te stellen dat ze geen expliciete toestemming van de Veiligheidsraad nodig heeft.

Het tweede dat over dit moeilijke probleem kan worden gezegd is dat geweld niets oplost. Bombardementen lossen helemaal niets op, maar verergeren de situatie en leiden alleen tot verdere escalatie. Op de vraag of dit standpunt van de SP een pleidooi is voor afzijdigheid of neutraliteit, moet ik antwoorden met: Nee, integendeel! Wij wensen namelijk niet afzijdig of neutraal te zijn. Dat willen wij ook niet als het om Oost-Timor,

Zuid-Afrika, Ruanda of het Koerdische vraagstuk gaat. Het gaat erom dat de wereldgemeenschap moet begrijpen dat bij het opleggen van bepaalde regelingen bescheidenheid past en zeker militaire terughoudendheid. De NAVO heeft precies bereikt wat ze zei te willen voorkomen, namelijk betrokken raken in een gewelddadig conflict dat geen uitweg kent. De NAVO is in een fuik gezwommen! Er zijn door de NAVO veel calculatiefouten gemaakt, haar acties zijn sprongen in het duister en het middel is erger dan de kwaal gebleken. De populariteit van Milosevic is in Servië groter dan ooit te voren. Met de bombardementen wordt nieuwe haat gezaaid bij een nieuwe generatie. De humanitaire ramp die men zei te willen voorkomen is niet voorkomen, maar zelfs versneld. De interventie van de NAVO heeft geleid tot destabilisatie van de regio. Er zijn spanningen met Rusland, dat inmiddels het partnership voor peace heeft opgezegd, of in de ijskast heeft gezet en - las ik gisteren in de krant - serieus overweegt te komen tot modernisering van de kernwapens. Er zijn ook spanningen in Rusland zelf. God - als hij bestaat - verhoede dat in Rusland de nationalisten hun kans schoon zien om Jeltsin te wippen, want dan zouden we nog veel verder van huis zijn.

Gisteren hoorde ik dat in de afgelopen nacht de zwaarste bombardementen op Servië zijn uitgevoerd, met 600 vluchten. Steeds vaker zijn burgers het slachtoffer, wat geen wonder is als je fabrieken, tv-studio's, olieraffinaderijen en bruggen bombardeert. Collateral damage wordt dat cynisch genoemd, oftewel bijkomende schade. Eén op de vijf raketten en bommen mist z'n doel, maar volgens mijnheer Shea heeft de NAVO dat allemaal ingecalculeerd. Wij zijn het zat! Wij willen dat er een eind komt aan verdere escalatie en willen de bombardementen nü stoppen!

(applaus)

Wij willen dat een serieus diplomatiek offensief kans van slagen krijgt. In de internationale gemeenschap is iedereen het erover eens dat dit met name door de Russen zou moeten worden geïnitieerd. Tsjemomyrdin, de speciale gezant van Rusland, heft dezer dagen ook zijn handen ten hemel met de oproep aan de NAVO de bombardementen te stoppen. Daarmee zou zijn diplomatieke missie een kans krijgen en aan de oorlog een eind kunnen komen, zodat de vluchtelingen terug kunnen naar Kosovo, in Kosovo een vredesmacht erop kan toezien dat de mensen verder niets overkomt, het UCK kan worden ontwapend en het Servische leger naar de kazernes kan worden teruggestuurd. Hiervan zijn wij voorstanders, hier staan wij voor! Ik hoor graag vandaag wat jullie mening hierover is.

Wij spraken over beschaving, die op de Balkan ver weg is. Op veel meer plekken op deze wereld is de beschaving ver te zoeken. 1,3 Miljard burgers van deze aarde leven onder de absolute armoedegrens. Volgens de Verenigde Naties zal dat aantal binnen afzienbare tijd stijgen naar 1,5 miljard. In 1960 verhielden de 30 armste landen zich tot de 30 rijkste landen als 1:30. Nu is dat 1:50 en als we het UN Development Report mogen geloven zal die verhouding in 2010 1:70 zijn. Dat kan alleen maar betekenen dat het aantal mensen onder de absolute armoedegrens toeneemt. 'Hoezo ontwikkelingshulp?', vraag je je dan af. Is ontwikkelingshulp niet en beetje het sussen van je geweten? Is ontwikkelingshulp niet slechts een druppel op een gloeiende plaat? Komt het er niet vaak op neer dat de arme mensen in de rijke landen betalen voor de rijke mensen in de arme landen? Wat doen we hier eigenlijk mee? Is het motto misschien: 'We zien het niet dus het bestaat niet?' Zijn we moe van de beelden? Hoe beschaafd is het het hoofd af te wenden, de schouders op te

halen en neutraal te willen zijn als er móet worden gekozen? ‘Onzijdigheid is het privilege van de machteloosheid’, schreven Jan en Annie Romein in hun Erflaters.

Bij het zien van ellende kun je drie dingen doen, namelijk wegrennen, toekijken of je inzetten. Wij willen niet machteloos toezien, maar iets doen. Wij kunnen en willen niet anders, maar wat kunnen we doen? Het antwoord luidt: ‘Niet veel anders dan de strijd op alle fronten voortzetten.’ Ik heb het dan ook over de strijd tegen cynisme en onverschilligheid als het gaat om de armoede in de wereld. Ik wil jullie daarom wijzen op de stand van Jubilee 2000. Jubilee 2000 is een internationale organisatie die zich serieus inzet voor kwijtschelding van de schulden van de armste derdewereldlanden. Er is vandaag pauze genoeg: ga daarheen en teken!

Onverschilligheid kom ik dagelijks tegen. Dat gebeurt jullie zeker ook. Een poosje geleden was ik een avond en een nacht in de opvang voor zwervers/daklozen in Haarlem. Je hoort vaak zeggen dat die zwervers zelf voor hun bestaan kiezen, maar je kunt van mij aannemen dat dat klinkklare onzin is. Van de mensen met wie ik die nacht heb doorgebracht mankeerde 40 procent iets in geestelijk opzicht. Er zijn er die stemmen in hun hoofd horen. Anderen hebben fobieën, of zulke angsten dat zij ’s nachts niet kunnen slapen. Die anderen waren zonder uitzondering ooit nette, beschaafde burgers, passend in het kleinburgerlijke milieu, maar zijn om wat voor reden dan ook, bijvoorbeeld echtscheiding, in de problemen gekomen. In Haarlem heeft het Leger des Heils 40 plaatsen om deze mensen ’s nachts op te vangen, maar dat zijn er veel te weinig, zodat een veelvoud van die 40 op straat slaapt. De gangen in opvangcentrum De Slaaphoek in Haarlem liggen vol matrassen. Voor deze mensen is er toekomst noch hoop, omdat er geen hulp is. Waarom helpen wij deze mensen niet? Waarom geven we hen geen huisvesting en helpen we hen niet op weg met onderwijs en werk, opdat ze weer voor zichzelf kunnen zorgen? Zij we zo cynisch geworden dat we de beelden van zwervers - ook kinderen! - op straat die we eerst alleen van Amerika kenden, nu ook hier in Nederland accepteren? Laat ook uit welbegrepen eigen belang ons motto zijn: ‘Vandaag zij, morgen wij misschien.’ Zo zit het namelijk in elkaar, met een systeem dat mensen blijkbaar straffeloos kan uitspuwen. Ik vind dat het uit moet zijn met de mooipraterij en dat we hieraan iets moeten gaan doen. Ik verzeker u vandaag dat de SP-fractie in de Tweede Kamer in de komende tijd een zeer groot punt zal maken van de groeiende dakloosheid en het zwerversbestaan in Nederland.

(applaus)

Een poosje terug was ik in een verzorgings-verpleeghuis in Leiden. Ik sprak daar met de directeur zorg, die mij de afdelingen heeft laten zien, waar in erbarmelijke omstandigheden onze ouders verblijven, die dit land hebben opgebouwd. Nu is er geen geld voor hen. We zien het niet, we weten het niet en we doen niets. Ik weet dat ik over een heikel onderwerp ga spreken, maar ik doe dat toch, omdat hierover niet langer mag worden gezwegen. De man vertelde mij dat twee ouderen hem hebben gevraagd mee te werken aan euthanasie. Na de vraag te hebben onderzocht is men tot de conclusie gekomen dat het verzoek van de betrokkenen vooral samenhing met de kwaliteit, althans het gebrek daaraan, van het bestaan in het tehuis. Nadat men iets aan de omstandigheden had gedaan, verviel gelukkig het verzoek. Hij zei mij echter ook het volgende: ‘Als dit zo doorgaat, mijnheer Marijnissen, voorspel ik u dat er in de nabije toekomst in het land een relatie zal ontstaan tussen verslechtering van de omstandigheden waarin ouderen in instellingen worden opgevangen en de vraag om euthanasie.’ Het zou wel heel erg cynisch zijn als het in Nederland zo ver zou

komen. Ook zei de man van de instelling dat hij graag de ouders van Kok in zijn verpleeg-verzorgingshuis zou hebben, waarmee hij wilde wijzen op de groeiende tweedeling, ook als het gaat om de opvang van ouderen. Ouderen die het zich kunnen permitteren kiezen voor goede opvang, goede verpleeghuizen en goede verzorging. De andere ouderen zijn aangewezen op de collectieve opvang die - we weten het allen - in kwaliteit achteruit gaat.

'Wat heeft dit alles met beschaving te maken?' zal men zich wellicht nog afvragen. Van de week las ik in de krant over een rekenfoutje van het CBS. Nederland blijkt 32 miljard gulden rijker te zijn dan we dachten. Voor zorg is er niet genoeg geld, zegt men steeds, want de collectieve lasten moeten omlaag, maar op de beurs wordt in één jaar meer verdiend dan wij in dat jaar met ons allen bij elkaar werken! Wij zeggen: 'Het geld moet gehaald worden waar het zit.' Mocht dat niet toereikend zijn, dan is men in Nederland bereid - elk onderzoek wijst dat uit - gezamenlijk meer geld bij te dragen via belastingen, opdat deze schanddaden en wantoestanden, die een inbreuk maken op onze beschaving, kunnen worden opgelost en weggenomen.

(applaus)

Ik had nog iets willen zeggen over democratie en de relatie tussen democratie en beschaving, maar ik heb de indruk dat ik moet afronden. Klopt dat?'

Fenna Vergeer (voorzitter): 'Als ik de mening van de mensen in de zaal zou vragen, zou blijken dat je kunt doorgaan. Ga gerust door!'

Jan Marijnisen: 'Tweeduizend jaar Europese geschiedenis heeft het beste van alle slechte systemen voortgebracht, te weten de parlementaire democratie. Deze democratie wordt nu uitgehold, waarvoor ik een aantal aanwijzingen en redenen wil noemen. Ik noem de neoliberale idee dat de Markt alles beter kan dan de overheid, waarbij ik erop wijs dat de Markt niet democratisch is gelegitimeerd. Voor de Markt geldt: One dollar one vote. Op de Markt wordt geen rekening gehouden met de gevolgen van de keuzes op middellange en lange termijn, noch met de samenhang der dingen, noch met normen en waarden. Ik ga ervan uit dat die in de politiek nog wel een rol spelen. De overheid dient zich, met andere woorden, te verdedigen tegen de Markt, in plaats van de Markt de vrije hand te geven op terreinen als zorg en onderwijs.

De democratie wordt ook uitgehold door de overdracht van steeds meer bevoegdheden van de nationale overheden - regeringen en parlementen - aan het ondoorzichtige, ondemocratische en ver van de mensen af staande Europa.

Verder wordt de democratie uitgehold door het opkomende censuskiesrecht, waarmee ik doel op het verschijnsel dat steeds minder mensen gaan stemmen. Met name de mensen uit volkswijken blijven thuis.

Tenslotte wordt de democratie uitgehold doordat de Tweede Kamer meer lam is dan leeuw. Ik noem drie voorbeelden van de afgelopen weken. Sinds eind vorig jaar weigert de Tweede Kamer leden van de SP-fractie toestemming voor interpellaties. Een interpellatie is een debat waarin een lid van de Tweede Kamer een bewindspersoon kan ondervragen. Wij mochten aan de vooravond van de oorlog geen interpellatie houden over Kosovo. Evenmin werd ons toegestaan te interpelleren over de bombardementen op Irak. Ook mochten

wij geen interpellatie houden over de voorrangszorg in dit land. Het blijkt dat een deel van de oppositie, goedgekeurd door Wim Kok, in het geheim wordt geïnformeerd, terwijl een ander deel van de oppositie, niet goedgekeurd door Wim Kok, niet wordt geïnformeerd. Dat is een schandelijke inbreuk op de democratische verhoudingen.

Deze week mochten wij horen dat de heer Dijkstal, van de VVD, de parlementaire enquêtecommissie te kakken zette en daaraan de uitspraak koppelde dat het instrument parlementaire enquête misschien moet worden afgeschaft. Laat ik u zeggen dat één van de dingen die ik nog hoopgevend vind in de democratische praktijk in Nederland, is gelegen in de regel dat de Kamer een aantal kamerleden kan vrijstellen om ten behoeve van de Kamer uit te zoeken hoe iets zit. Dat hebben Oudkerk, Meijer en de andere commissieleden gedaan met betrekking tot de Bijlmerramp, waarbij ze tot schrikbarende conclusies zijn gekomen. Het heeft geen pas dat een minister-president, een minister en fractievoorzitters van de coalitiepartijen de enquêtecommissie inclusief het rapport afbranden voordat de Kamer daarover heeft kunnen spreken met die commissie en het kabinet. Het is schandelijk dat Dijkstal stelt dat de parlementaire enquête als middel misschien maar op de mestvaalt van de geschiedenis moet.

(applaus)

Beste mensen. Het zal jullie niet verbazen als ik zeg dat ik eindeloos zou kunnen doorgaan met voorbeelden die aantonen dat de beschaving wordt bedreigd. Wij hebben geen pasklare oplossing voor alles, maar wél hebben wij op alle belangrijke terreinen alternatieven. Echter, wat er ook gebeurt en hoe het ook zit, wat niet juist is, is niet juist en dat moet worden gezegd. Gevaarlijke ontwikkelingen moeten tijdig worden onderkend en bekritiseerd, waarbij we alternatieven moeten opvoeren. In de komende tijd is dat onze taak. Als utopische oases uitdrogen ontstaat een woestijn van banaliteit en radeloosheid.

Ik besluit met Bertold Brecht, over het alternatief, het vergezicht, het ideaal, de droom, de utopie, de samenleving waarin de mens de maat is van alle dingen. ‘Onze tegenstanders noemen het een misvatting, maar wij weten, het is geen misvatting. Het is het einde van de misvatting en van de misdaden. Het is geen dwaasheid, maar het einde van de dwaasheid. Het is niet het raadsel, maar de oplossing. Het is het eenvoudige, dat oh, oh zo moeilijk te bereiken is.’

(applaus)